

Když je překlad magií

Pozoruhodná fantasy tematizuje překladatelství jako zdroj magické moci i jednu z nejoahavnějších kapitol britského kolonialismu. Dojem kazí jen příliš náhlé zvraty v ději.

K nejoahavnějšími kapitolám kolonialismu devatenáctého století patří takzvané opiové války, v nichž tehdejší světová supervelmoc Velká Británie snadno dvakrát porazila sice lidnatou, ale zaostalou Čínu. Dnes je nepochopitelným a šokujícím především důvod obou válek: Čína chtěla zakázat dovoz opia na své území, neboť zde narůstal počet narkomanů. Nicméně britské obchodní společnosti, které opium z Indie a Afghánistánu dovážely, se svých zisků vzdát nechtěly a po několika menších incidentech byl právě plošný zákaz dovozu opia bezprostředním důvodem pro zahájení dvou krátkých, zato regulérních válek.

A blížící se opiová válka je také v centru děje nového románu *Babylon* z pera ceněné čínsko-americké spisovatelky Rebecca F. Kuangové (nar. 1996). Tu proslavila trilogie *Makové války*, kterou začala psát, když jí bylo devatenáct; první román jí vyšel jako dvaadvacetileté. Už tehdy si získala přízeň čtenářů i kritiky: knihy se objevily v amerických žebříčcích bestsellerů i v nominacích na přední žánrové ceny. Ceny Nebula a Locus za nejlepší fantasy nicméně Kuangová získala právě až za román *Babylon neboli Nutnost násilí: Skryté dějiny revoluce oxfordských překladatelů* z roku 2022.

Ten nadchne především svým nejdůležitějším fantastickým prvkem, jímž je magická síla překladu. Podceňovaní literární překladatelé by měli zejména první část knihy číst jako balzám, protože v autorčině fikčním světě jsou překladatelé ceněnými mágy, bez nichž by britské impérium nikdy nedosáhlo svých úspěchů. Když to zjednodušíme, princip magie v *Babylonu* spočívá v napětí mezi dvěma výrazy pro stejné slovo v jiných jazycích. Když se tyto dva výrazy napíšu na protilehlé strany speciálního stříbrného slitku, dokáže magie, kterou vyvolává napětí v nepřesnostech nebo možných alternativních výkladech významu obou slov, záračné věci: jak ty praktické, jako je třeba zrychlení a zefektivnění průmyslové výroby či třeba jízdy drožek nebo vlaků, ale tak i méně praktické nebo smrtelně nebezpečné. Děj se odehrává v době nejprudší průmyslové revoluce, ve 30. letech 19. století, ovšem v její alternativní verzi, kdy stroje více než pára pohánějí právě zmíněné slitky.

Hlavním hrdinou, z jehož perspektivy vše sledujeme, je čínský mladík, kterého anglický profesor zachrání před epidemií v Kantonu a odveze do Británie na studia. Dá mu jméno Robin Swift, najme mu soukromé učitele, vychovává jej se svou hospodyní na anglickém venkově a vše připravuje k tomu, aby Robin úspěšně složil zkoušky na Oxfordskou univerzitu. To se také podaří; mladý čínský Brit je nadšen prostředím, spolužáky v ročníku (až na jednu výjimku jsou to také cizinci: z Indie či Haiti) i samotnou výukou k vytváření magie z překladů. Ovšem postupně začne zjišťovat, že umění tvořit magické slitky je vy-

hrazeno téměř výhradně oxfordským učencům a že primárně slouží britské říši – a to i nejrůznějším banálním vylepšením, zatímco v zaostalejších zemích by tyto slitky mohly prokázat mnohem větší a užitečnější služby. Jenže hamizní a sebestřední Britové to neumožní. Robinovo rozčarování prudce vzroste, když zjistí, že jeho mentor je zapleten do intrik obchodních společností vůči jeho rodné Číně, přičemž u těchto intrik hrozí, že můžou přerůst ve válku (ano, v tu opiovou, první v pořadí).

V tu chvíli se dosud poměrně poklidně plynoucí děj, který místy připomíná odrostlejší verzi prvních knih o Harrym Potterovi, prudce zlomí a následuje jeden zvrat za druhým. Robin a jeho kamarádi se dostávají do víru událostí, které tak trochu sami zavini. Přidávají se k odbojné skupině mágů-překladatelů a rozhodnou se všemi silami zabránit napadení Číny. A bohužel u toho čím dál častěji a únavněji vedou řeči o zlotřilém kolonialismu a kapitalismu, o vykořisťování studentů překladatelství i celých zemí a kontinentů, o chudnutí dělníků a bohatnutí chamtivých obchodníků. Některé postavy mají charakter spíše karikatury; zprvu zajímavě načrtnuté charaktery a motivy se zjednodušují – stejně jako děj, v němž začínají přibývat vypravěčské triky a scény z laciných dobrodružných románů devatenáctého století. Jistě, všechna ta náhodná osudová setkání, uvěznění a osvobození, lásky, zrady a vraždy lze číst také jako poctu sto padesát let starému napínavému čtivu. Jen tu bohužel schází nadhled – autorka bere vše dosti vážně.

Škoda, že poslední třetina tak kazí dojem z jinak skvěle napsané knihy. Kromě základního nápadu s magickými slitky a překladatelstvem, které živí chod Velké Británie, má autorka i mnoho (nejen stylistických) nápaditých řešení, mezi nimiž vynikají především časté poznámky a vysvětlivky pod čarou, které přidávají románu punc čehosi serióznějšího a věrohodnějšího, než je fantasy beletrie. I tak je ale zajímavé a poučné sledovat, kam se v zahraničí oceňovaná fantasy ubírá, a pohrávat si s myšlenkou, jestli syrově realistické, nihilistické a místy vyložené cynické hvězdy žánru posledních dvou desetiletí náhodou nestřídají naopak velmi idealistická a politicky angažovaná generace.

Pavel Mandys / iLiteratura.cz

R. F. Kuangová: Babylon neboli Nutnost násilí. Skryté dějiny revoluce oxfordských překladatelů. Přel. Daniela Orlando, Host, Brno, 2024, 583 s.

Odposlechnutá politická numerologie

Na Smíchovské roky stál sovětský tank s číslem 23:

Sovětský svaz vznikl roku 1922.

1922 + 23 = 1945 Sověti přijeli poprvé do Prahy (na tancích).

1945 + 23 = 1968 Sověti podruhé přijeli do Prahy (zase na tancích).

1968 + 23 = 1991 SSSR se rozpadl.

1991 + 23 = 2014 Rusko okupovalo Krym.

2014 + 23 = 2037 ???

Oliva & GROB